ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 4,1

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 19-oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.10.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:

Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.10.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.10.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

М У Н Д А Р И Ж А

TILSHUNOSLIK

DARVISHOV IBROHIM
Shevalardagi ayrim fonetik-fonologik belgilar
(Janubi-g‘arbiy Namangan qipchoq shevalari misolida) 7

ПАНЖИЕВА НАСИБА НАРМАХМАТОВНА
Теория концептуальной интеграции как
инструмент анализа стилистических приёмов 10

QO‘ZIYEV UMIDJON YANDASHALIYEVICH,
QO‘CHQORALIYEVA FOTIMA ZOKIRJON QIZI
Til kontakti va so‘z o‘zlashuvi muammolari 13

BEGMATOVA GULCHEHRA
«Qush» semantik komponentli idiomalar tadqiqiga doir kuzatishlar 16

QAZAQOVA NOZIMA ABDULBOQIYEVNA,
HAMRAYEVA YORQINOY NABIJANOVNA
Matn kommunikativ-pragmatik tahlilining asosiy tamoyillari 19

SHAMSUDINOVA IKHBOL
Yordamchi so‘zlar bazasini yaratishda reprezentativlikning ahamiyati 23

BABAXANOVA DILAROM AXMATXANOVNA
Nutqda paremiyalarga xos milliy-madaniy konseptlarning ifodalanishi 27

ПАНЖИЕВ НОРМАХМАТ
Теоретические аспекты соотношения фрейма и концепта 31

KULTAYEVA FAZILAT
Hududiy ergonimlarning leksik-semantik tabiati 34

RAXMANOV BOTIR ABDURASULOVICH
Surxondaryo dialektal- etnografik leksikasida turli din va madaniyat belgilari 38

QODIROVA MUKADDAS TOG‘AYEVNA
Biznes diskursini sinergetik yondashuvda o‘rganish masalasi 41

RAHIMOVA ZEBINISO SHOMANSUR QIZI
Jargonlar haqida ba’zi mulohazalar 45

ЗАРИПОВА МАТЛУБА КУЛФИДИНОВНА
Тенденции негативной оценки в узбекских и русских пословицах 48

TURDALIYEV OLIMJON FAYZULLAJON O‘G‘LI
Ogahiy tarjimasidagi «Guliston» asarida qo‘shma fe’llarning berilishi 52

FARMONOVA UMIDA MAXSUTALIYEVNA
«Qisasi Rabg‘uziy» asarida qo‘llangan frazemalarning lingvostatistik
tahlili va keyingi davr tiliga munosabati 55

XASANOVA KAMILA BAXTIYOROVNA
Etnografik leksika va stereotiplar 58

DARVISHALIYEVA MAHLIYO RUSTAMALI QIZI
Mahmud Koshg‘ariy davri turkiy til va hozirgi Namangan
qipchoq shevalari fonetik xususiyatlari 61

МУНДАРИЖА

USMONALIYEV SHAHBOZ
O‘zbek tilshunosligida teonimlarning tadqiqi: muammolar va yechimlar 64

MAMIROVA XAYRINISO KOMILJON QIZI
Birinchi tilni o‘zlashtirishga oid nazariyalar 66

XOLMURODOVA SUMBULA NORMO‘MIN QIZI
Tog‘ay Murod asarlari asosida mualliflik korpusini yaratish asoslari va bosqichlari..... 70

IBRAGIMOV YULDASH MATKARIMOVICH
Qoraqalpog‘iston o‘zbek shevalari leksikasi tadqiqi masalasi 72

ADABIYOTSHUNOSLIK

РЎЗИҚУЛ МУСТАФОҚУЛОВ,
НАФОСАТ САЙФИДДИНОВА,
Икки дарё оқиб ўтди..... 75

SHUKUROV AHAD
Satrlarga sig‘mas so‘zlarim… 81

АМАНЖОЛОВА ДЖЕММА БОЛАТОВНА,
ШАЙМЕРДЕНОВА НУРСУЛУ ЖАМАЛБЕКОВНА
От устной традиции к цифровому архиву: сохранение и популяризация тюркского эпоса в XXI веке… 83

KARIMOV OBIDJON
Alisher Navoiy irfoniy olamining yangicha talqini..... 87

КАДИРОВА ОЛИЯ ХАМЕДОВНА
Литература как пространство идентичности: диалог русской и узбекской малой прозы в постсоветскую эпоху… 90

ПУЛАТОВА САЙЁРА ЮЛДАШОВНА
Проблемы и достижения в переводе «Улисса» на узбекский язык…..... 93

UMAROV BOBOQAND IKROMOVICH,
Xurshid Davron she’riyatida ijtimoiy iztirob va ruhiy yolg‘izlik 97

KARJAVUV G‘OLIB AZAMAT O‘G‘LI
Muhammad Sharif Gulxaniyning masalchilikdagi badiiy mahorati…..... 100

UMARALIYAVA NAFISA QURBONALI QIZI
Zamon va shaxs ruhiyatining obrazlar orqali akslanishi…..... 104

BERDIBOYEV ULUG‘BEK SOATBOY O‘G‘LI
Tipologik talqin: adabiy tafakkur, poetik idrok, matn stlistikasi munosabati… 107

DUYSENBAYEV OLIMJON ISMAILOVICH
Romanda syujet va xarakter dinamikasi… 109

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 10
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

SATRLARGA SIG'MAS SO'ZLARIM...

Shukurov Ahad,
Termiz davlat universiteti
O'zbek filologiya fakulteti o'zbek tilshunosligi kafedrasi dotsenti

Hayotimizda shunday insonlar borki, ular haqida yozish u yoqda tursin, shunchaki, o'ylash ham qalbimizda faxr tuyg'usini uyg'otib yuboradi. Faxr tuyg'usini hech his etib ko'rganmisiz? Ichki olamingiz yorishib, butun vujudingiz jimirlab ketadi. Faxrlanishimizga sababchi bo'la oladigan insonlardan biri haqida yozmoqchi bo'ldim. U kishining hayot yo'llari, izlanishlari, ilmiy ishlari haqida, garchi satrlarga sig'masada, qisqacha bayon qilib bermoqchiman. Umrini ilmga bag'ishlab, o'zining tabiati, muloyim fe'li bilan tezda qalblardan joy oladigan inson, Termiz davlat universiteti dotsenti, filologiya fanlari nomzodi Ro'ziqul Mustafaqulov haqida bayon qilamiz. U kishining hayot yo'li bilan tanishar ekanmiz, shuni aniq aytishimiz mumkinki, ilimning ortidan quvgan, odimlarini yengil yo'l tomon emas, balki mashaqqatli yo'l tomon burgan desak aslo mubolag'a qilmagan bo'lamiz.

Ro'ziqul Mustafoqulov 1946-yilning 15-avgustida Jarqo'rg'on tumanida tug'ilganlar. Maktabning boshlang'ich sinfiga qadam qo'yar ekan, u kishining nechog'lik aql-idrokli, qalbidan adabiyotga muhabbat qo'yilganligini ustozlari o'shandayoq his etishgan. Maktabni a'lo baholar bilan yakunlagan olim Samarqand jismoniy tarbiya pedagogika bilim yurtiga o'qishga kirib, u yerni ham imtiyozli diplom bilan tamomlaydi. So'ng Samarqand davlat universitetining o'zbek va tojik filologiyasi fakultetida o'qiydi. U yerda universitet rektori, akademik, filologiya fanlari doktori Vohid Abdullayev, akademiklar; Nuriddin SHukurov, Botirxon Valixo'jayev, fan doktorlari, professorlar; Ulug' Tursunov, Xudoyberdi Doniyorov, Vahob Egamov, Jo'ra Muxtorov, Jo'raboy Hamdamov, Tohir Xo'jayev, Rahmatullo Qo'ng'irov, Saydulo Mirzayev, Tal'at Mahmudov kabi tilshunos va adabiyotshunoslardan saboq olgan. O'qish davomida ilm olishga juda berilib ketgan olim ilmga qiziquvchanligi, o'rganishga tashnaligi va tinib tinchimasligi bilan boshqa talabalardan ajralib turar edi. O'shandayoq olimning iqtidori namoyon bo'gan desak adashmaymiz.

Olimdan o'zlarining fe'l atvorlari haqida so'ralganida, samimiyat bilan shunday dedilar: «Men chiroyli uy, chiroyli bog', shirin so'zlar bog'ini, chiroyli hayotni barpo etdim. Tarbiyali, o'qimishli farzandlar, nevara, chevaralarni voyaga yetkazdim. Har bir so'zimni, har bir harakatlarimni, har bir gapimni, har bir qadamimni o'ylab tashladim. Hech bir insonning ko'ngil shishasini sindirmadim. O'ylaymanki, mening yaqin oradagi avlodlarim ham shunday ruhda yashab o'tishadi. Ziyoli oilada tarbiya topganligini hech qachon va hech vaqt qalbidan chiqarmasligiga ishonchim komil. Nafsimga qul bo'lmaslikka harakat qildim. Adolatli yashadim. Shu jumladan, so'zlarni isrof qilmasdan, unga bezak berib foydalandim. So'zlarni qadrlab, shu bilan birga undan ehtiyot bo'lib yashashga odatlandim. She'rlarimda aytganimdek, hech bir narsaga qizg'anmadim. Faqat va faqat vaqtdan yutishga harakat qildim. Bu haqida she'rimda ham bayon qilganman:

Kamol topdim Vatan qo'ynida
Zoriqmasdan hech bir narsaga.
Istaganim bo'ldi muhayyo
Kerak bo'lsa neki insonga.

Va hayotda qizg'anmadim hech
Na mansab-u, iqbol taxtga.
Bilmam nega har erta-yu, kech,
Faqat ko'ngil qizg'andi vaqtga».

Olim ish faoliyatini Boysun tumanidagi «Teshikova» nomli maktabda boshladi. U yerda o'zbek tili va jismoniy tarbiya fanlaridan dars berishni boshladi. Olimning yuragidagi ilmga bo'lgan muhbbati uni kasbiga bo'lgan muhabbati bilan chanbarchas bog'lab qo'ydi. Shu yillarda viloyatimizda jismoniy tarbiyaning sport gimnastika fanidan mutaxassislar yetishmasligi sababli yosh ustozni Termiz jismoniy tarbiya texnikumiga ishga taklif qilishdi. O'n yil davomida talabalarga sport gimnastikasi va ona tili adabiyot fanidan saboqlar berdi.

Kasbini hayot mazmuni darajasiga ko'tara olgan kishigina, uning mukofotiga ega bo'la oladi. Olim ham bu mukofatlardan chetda qolmadi. 1980-yildan boshlab olim o'z taqdirini Termiz davlat universitetiga bog'ladi. Shu yillar davomida fakultet metodisti, dekan o'rinbosari, sirtqi bo'lim dekani, universitet amaliyot bo'limi boshlig'i, boshlang'ich ta'lim kafedrasi mudiri vazifalarida faoliyat ko'rsatdi. Qizg'in ish faoliyati davomida olim mustaqil ilmiy-tadqiqot

ishlari bilan shug‘ullandi. O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan madaniyat xodimi, filologiya fanlari doktori, ToshDu professori Berdiali Imomov rahbarligida ilmiy izlanishlar olib bordilar. 1990-yili nomzodlik dissertatsiyasini muvaffaqiyatli himoya qildi. 1993-yilda esa dotsentlik unvoniga ham ega bo‘ldi.

Olim yarim asrdan ortiq vaqt mobaynida talabalarga ona tili va adabiyot, xalq og‘zaki ijodi, nutq o‘stirish, nutq madaniyati kabi fanlardan ilmiy-nazariy bilimlar berib kelganlar. Olim shunday ilm berish chog‘ida bir shogirdi hayotida ham o‘chmas iz qoldirgan. U kishi bu gaplarni kulib yodga oldilar:

- Bir kuni auditoriyada talabalarga ma’ruza qilib tursam, ilmli, iqtidorli bir talaba kulib yubordi. Sezdimki, yonidagi do‘stlarining so‘zlaridan kulgu paydo bo‘ldi. Talabani yonimga chaqirdim va darsdan chiqib ketishini talab qildim. U men bilan tortishmadi. Jim darsdan chiqib ketdi. Ma’ruzani yakunlagach eshikni ochsam, talabam shu yerda meni kutib turibdi. Mendan uzr so‘radi. SHogirdimga shunday talab qo‘ydim. Qo‘limdagi yozilgan badiiy asarlar ro‘yxatini berdim. Ro‘yxatda 80 dan ortiq asarlar bor edi. Shu asarlarni bir oy davomida o‘qishini, asarlarni tugatgan kuni darsga kelishini aytib yonidan o‘tib ketdim. Shu bilan u yigitni bir oy ko‘rmadim. Kafedrada o‘tirsam eshik taqillab, o‘sha shogirdim kirib keldi. Ko‘zlari qizargan, asarlar ro‘yxatini yonimga qo‘yib, kitoblar haqida gapira boshladi. «Ustoz»,- dedi jiddiy ohangda-»Hayotimda eng katta saboqni berdingiz, sizga tashakkur». Men sezilar sezilmas tabassum qilib qo‘ydim.

Yillar o‘tib eng bilimdon shogirdlarimdan biriga aylandi. Olimning faoliyati keng ko‘lamli bo‘lib, drama, tragediya, komediya kabi dramaturgik janrlarga oid fikrlari yozilgan tahliliy-publisistik maqolalari ham ommaviy axborot vositalari orqali yoritilgan. M. Behbudiy, Fitrat, H.Niyoziy, Uyg‘un, Maqsud Shayxzoda, Turob To‘la, Izzat Sulton, Abdulla Qahhor pyesalarini keng ilmiy jihatdan tahlili ham ma’nan pishiqligi bilan hamkasblarining e’tiboriga sazovor bo‘ldi. Olimning asarlari haqida ham ma’lumotlar bersak, adabiyotshunos olimning «Umrboqiy janr» (1988), «Yashashga haqli janr» (1991) deb nomlangan qo‘llanmalari o‘rta maktab dasturlaridan o‘rin olgan tragediya va drama janrlariga aniqlik kiritdi. «Hamza-ulkan shoir, dramaturgiyada mohir pedagog»(1989), «Ifodali o‘qish»(1990), «Nutq o‘stirish metodikasi»(1994), «Yozma nutq savodxonligi»(1996) hamkorlikda yozilgan o‘quv-uslubiy qo‘llanmalarida yozma va og‘zaki nutq savodxonligining o‘ziga xos qonun-qoidalari hamda qo‘llanilishi haqida ma’lumot beriladi. «Surxon adiblari bolalarga» (2000) deb nomlangan qo‘llanmasida muallif surxondaryolik bir guruh ijodkorlarning bolalarga bag‘ishlangan ijodiy faoliyati haqida so‘z yuritadi. Ularning ijodiy yo‘nalishlarini atroflicha tahlil etadi. «Nutq odobi» (2000) mualliflikda yozilgan kitobida esa qadim ajdodlarimiz, ota-bobolarimizning adabiyotimizda nutq odobiga qarashlari, kishilarning fe’l-atvori, xulqi, ma’naviy dunyosi, bilimi, tarbiyasi ruhiyati bilan bogliq qarashlari katta estetik ta’sirga ega.

Olimning «Xalq pedagogikasi sarchashmasi»(1995) nomli to‘plami haqida ham iliq fikrlar bildirishimiz mumkin. Asarda folklor qimmatli tarbiya vositasi ekanligi e’tirof etiladi. Muallifning «Toshbosar»(1998), «Hurso‘na»(1999), «Soqibulbul»(2001), «Qo‘ng‘irot»(2006), «Cho‘pon qo‘shiqlari»(2008) kabi dastonlarni nashr ettirdi va shu orqali Sherobod baxshichilik an’anasining davom etayotganligini ta’kidlab o‘tdi.

Ro‘ziqul Mustafoqulov Chorshanbi baxshi Rahmatullayevdan (marhum) «Alpomish» dostoning Surxondaryo variantini (sakkiz yuz sahifalik) yozib olib nashrga tayyorladi. Bundan tashqari, «O‘zbek xalq milliy o‘yinlari»(2019) o‘quv-uslubiy qo‘llanmasida ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan bir yuzi yigirmadan ortiq xalq o‘yinlarining xususiyatlarini bayon qilib bergan. «Tarbiyaning teran ildizlari»(2018) hamkorlikda yozilgan uslubiy qo‘llanmasida ham xalq og‘zaki ijodining namunalariga e’tibor qaratilgan.

«Tog‘lardek yashasa odam»(2005) nomli hamkorlikda tayyorlangan kitobida surxondaryolik taniqli sportchi-olim, professor, «Shuhrat» medali sovrindori Juma Toshpo‘latovning hayoti va faoliyati haqida atroflicha bayon etiladi.

«Alpomishlar afsona emas»(2007) (hamkorlikda) kitobida Al Hakim at-Termiziy xotirasiga bag‘ishlangan «Prezident sovrini» uchun o‘tkazilgan yettita xalqaro kurash turnirlari keng yoritilgan.

Bundan tashqari, olim biografik qissa ham yozadi. Qissa «Faqirning yo‘li»(2012) taniqli shoir va jurnalist Bolta Yoriyevning hayoti va ijodi haqida bayon etiladi.

Ro‘ziqul Mustafoqulovning «Surxon folklorining hozirgi yashash holati va badiyati»(2022) monografiyasi, «Bolalar folklorining aytimlar semantikasi», «Surxon vohasi og‘zaki nasri», «Surxon vohasi paremialogik janrlari»da Surxon vohasining mavsum-marosim folklorlari keng jabhada ochib berilgan.

Olimning respublika televideniyasida «Alpning tug‘ilishi»(1999) olti qismli, «Alpomish yurtga qaytdi» (1999) yetti qismli, «Qirqqiz qal’asi sirlari» (2010) kabi hujjatli filmlari ham ekran yuzini ko‘rgan.

«Dovonlar oldinda»(2008), «Sport-barkamollik timsoli»(hamkorlikda)(2011), «Xalq o‘yinlari»(2012) kabi asarlar sport sohasini o‘z ichiga qamrab oladi. Olim yigirmadan ortiq turli janrdagi ilmiy-badiiy asarlarga so‘z boshi va monografiya, dissertatsiyalarga taqrizlar yozdi. Chorshanbi baxshi Rahmatullayevdan 5ta doston, O‘zbekiston xalq baxshisi Ab-

dunazar baxshi Poyonovdan, Hushvaqt baxshidan ikkita dostonni yozib olgan.

Yuqorida men bekorga faxr tuyg‘usi haqida so‘z ochmadim. Olimning ilmiy izlanishlari har jabhada o‘z aksini ko‘rsatmoqda. U kishi ilmni ham, sportni ham, xalq og‘zaki ijodini ham, qolaversa, televideniyada namoyish etilgan asarlarni boyitishga xizmat qilgan. Bu esa olimning qay darajada bilimga ega ekanligini, bizlar uchun kerakli adabiy meroslarni taqdim qilganidan ham anglashimiz mumkin. Adabiyot bu –hayot. Kimlardir bu hayotda abadiy yashab qolaveradi. Asrlar o‘tsa-da o‘lmaydi va o‘chmaydi. Bizning faxrimizga sababchi bo‘lgan insonlar tarix sahifamizdan o‘rin egallashda davom etadi. Biz esa ular haqida satrlarimiz yetmasada yozishga urinishda davom etamiz.

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta’lim. 2025; 10
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

ОТ УСТНОЙ ТРАДИЦИИ К ЦИФРОВОМУ АРХИВУ: СОХРАНЕНИЕ И ПОПУЛЯРИЗАЦИЯ ТЮРКСКОГО ЭПОСА В XXI ВЕКЕ

Аманжолова Джемма Болатовна,
кандидат филологических наук, ассистент-профессор
Astana IT University, Казахстан

Шаймерденова Нурсулу Жамалбековна
доктор филологических наук, профессор,
Казахский национальный университет им. аль-Фараби,
Казахстан

Тюркский эпос представляет собой уникальное культурное наследие, в котором отражены историческая память, этническая идентичность и мировоззрение народов Центральной Азии. В условиях XXI века, когда цифровые технологии становятся неотъемлемой частью гуманитарной науки, возникает необходимость переосмысления форм сохранения и распространения эпических текстов. Переход от устной традиции к цифровому архиву открывает новые возможности для научного анализа, межкультурного диалога и педагогической практики.

Исследование данного направления проводилось в рамках грантового проекта Министерства науки и высшего образования РК [ИРН AP23486380] «Тюркские языки Казахстана в условиях духовной модернизации общества: от графики к эпическому тексту» (2024–2026). В результате деятельности участников проекта был собран интересный материла, подготовлена к публикации монография и разработан проект виртуального музея, который в настоящее время пополняется и проходит апробацию.

Данна тема охватывает несколько актуальных для проходящей международной конференции направлений: устная традиция и вызовы современности, перевод эпоса как форма культурной адаптации, цифровой архив как инструмент сохранения, эпос в образовательной среде

Эпические произведения, такие как «Алпамыс», «Кобланды батыр» и мн. другие веками передавались устно, что обеспечивало их живую связь с народной средой. Однако в условиях глобализации и урбанизации устная традиция сталкивается с угрозой исчезновения. Как отмечает С. Қасқабасов, «эпос – это не только текст, но и спо-